

Jan de Groot

(1848 - 1925)

Wapth J. de Groot

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
De familiekring	4
Sappemeer	4
Jans eerste scheepsreis	7
Militaire dienst	7
De tweede scheepsreis	9
Gespot in Delfshaven	9
Houthandel Van de Wetering	9
Jan de Groot kapitein	11
Familie Van de Wetering	11
Jan en Jacoba	12
De bruiloft	12
Het gezinsleven	13
 Bijlage	
A: parenteel De Groot/Eeksterhof	17
B: parenteel Grasmeijer/Kasemier	18
C: het bedrijf Van de Wetering	19
D: condoleancebrief	28
 Bronnen	30

Voorwoord

Het voorliggende verhaal kent een eerdere versie, getiteld Jans Jonge Jaren (juli, 2015). Ik vond een grondige revisie daarvan nodig. De titel dekte niet meer de lading en de presentatie van onderdelen van het verhaal moest beter, vond ik. Alleen nieuw toegevoegd is de laatste bijlage D.

In mijn directe afstammingslijn komen drie Jannen de Groot voor. Het zijn mijn overgrootvader, grootvader en vader. Dit verhaal gaat over het leven van mijn overgrootvader. Hij werd in 1848 in Sappemeer geboren als oudste zoon van een leerlooiersknecht. Het was beslist een armoedig milieu, waarin Jan opgroeide. Toen hij 14 jaar was, overleed zijn vader. Jans moeder bleef achter met vier jonge kinderen. Jan groeide op, werd stuurman en groeide uit tot kapitein op een bark (een driemaster). Op 27-jarige leeftijd trouwde hij met Jacoba van de Wetering uit Delfshaven, de dochter van z'n werkgever. Daar hebben Jan en Jacoba ook altijd gewoond, Jacoba thuis en Jan veelal op zee. De laatste jaren van hun leven hebben zij in Arnhem gewoond, alwaar Jan op 77-jarige leeftijd is overleden.

Meestal samen met Tineke of mijn broer Jan Pieter heb ik diverse archiefinstellingen bezocht en stukken nageplozen voor het verzamelen van feitenmateriaal. Met plezier hebben wij gewroet in 't verleden. In dit verhaal was Jan Pieter meer gericht op de scheepvaart en ik meer op de personen. Een leuke tijdsbesteding om je enigszins te verdiepen in het wel en wee van je voorouders in de tweede helft van de 19e eeuw.

Haarlem, augustus 2023.

Gert de Groot

De familiekring

Jan de Groot kwam op een schrikkel dag ter wereld, op dinsdag 29 februari 1848 in Sappemeer. Jantje was de eerstgeborene in het gezin De Groot, een arm gezin. Zijn vader Pieter, leerlooiersknecht, trouwde bijna negen maanden eerder met zijn moeder Berendje Grasmeijer. Zij was ongeletterd (op de trouwacte van Pieter en Berendje staat dat zij niet kon schrijven ‘uithoofde zij zulks niet had geleerd’).

Tot Jans zesde jaar leefden alle vier zijn grootouders nog. Opa De Groot (‘dagloner’) stierf in 1854 en opa Grasmeijer (‘koopman’) in 1859. Zijn oma’s (beiden ook ongeletterd) stierven later en hebben geheel Jans jeugd meegemaakt. Van zijn grootouders, ouders en ooms en tantes zijn de gegevens betreffende geboorte, huwelijk, beroep en overlijden in bijlagen A en B vermeld.

Bijna de hele familie woonde in Sappemeer. De mannen hadden zonder uitzondering eenvoudige beroepen, zoals leerlooiersknecht, touwslagersknecht en scheepsjager. Twee ooms voeren op schepen: Jan Eppes Berghuis op de Dijk was schipper en oom Luitje Koekkoek was zeeman. Het zijn armoedige omstandigheden geweest waaronder Jan is opgegroeid.

Sappemeer

In de Bevolkingsregisters van 1850, 1860 en 1870 van de gemeente Sappemeer staat de familie De Groot vermeld: vader Pieter en moeder Berendje met hun kinderen; kerkgenootschap Nederlands Hervormd. In 1870 staat Jan, toen 22 jaar, te boek als varensgezel. Zes jaar later, een maand na zijn huwelijk met Jacoba in Delfshaven is Jan de Groot uitgeschreven bij de gemeente Sappemeer. In zijn jeugd is hij dus officieel altijd ingezetene geweest van die gemeente.

In die tijd stelde het dorp Sappemeer niet veel voor: een smalle bebouwing langs het (oude) Winschoterdiep (Afb. 1; het water wordt tegenwoordig ten noorden van de dorpskern omgeleid).

Afb. 1 Sappemeer als lintbebouwing langs het Winschoterdiep, omstreeks 1850.

Aan de waterkant konden de leerlooiers hun werk doen (Afb. 2¹). Mogelijk dat vader Pieter daar z'n werkplek had. Het gezin De Groot woonde buiten de bebouwde kom, een paar kilometer van het Winschoterdiep af. Wel een keer verhuisd naar een andere plek op het platteland. Een verbetering in armoedige woonomstandigheden?

Afb. 2 Het Kleinemeesterhooghout over het (oude) Winschoterdiep (rond 1875). Geheel links op de foto een leerlooiershuisje. Onder het hooghout is een opstapje zichtbaar; daar werden met lange tangen de huiden afgespoeld. Geheel rechts is nog net het bruggetje over het Kleinemeesterdiep zichtbaar.

Zondags naar de kerk (Afb. 3), de DeGroten waren gelovige mensen. Jan is gedoopt op 1 april 1848, een maand na zijn geboorte. Voor Jan bleef de zondag z'n leven lang heilig. Daarvan getuigen later de aantekeningen in de logboeken van kapitein Jan de Groot: zondag rustdag; alleen hoogstnoodzakelijk werk, maar er werd zéker niet uitgevaren.

Afb. 3 De oprijlaan naar de Hervormde Kerk in Sappemeer, anno 1875.

¹ Op de getoonde locatie van het Winschoterdiep loopt nu de Noorderstraat. De afbeelding toont het deel tussen de Slochterstraat en de Kleinemeesterstraat.

In 1858 overleed Jans vader Pieter op 33-jarige leeftijd. Hij liet een hoogzwangere vrouw en drie kinderen na. Jan, de oudste, was toen 10 jaar. Niet direct is toen een (toeziend) voogd aangesteld; waarschijnlijk heeft Jans oma (de moeder van moeder Berendje) die rol gespeeld. Pas in 1868, een half jaar na oma's overlijden is als toeziend voogd oom Eildert aangesteld, de broer van Pieter, ook een leerlooiersknecht in Sappemeer. Omdat het gezin te boek stond als arm ('onvermogen') was de toewijzingsprocedure gratis.

Vroeg in het jaar 1862 heeft Jans moeder Berendje de liefde bedreven met een man, waarschijnlijk ene Geert Leininga² (timmerman, eveneens wonende te Sappemeer). In oktober van dat jaar is haar zoontje Obbe geboren, vernoemd naar de vader van die Geert. Twee maanden daarna zijn Berendje en Geert getrouwd, waarbij Geert Obbe als zijn wettige kind erkende. Jan was toen 14 jaar. Daarna heeft Jan nog twee halfzusjes gekregen.

De vraag is welke (school)opleiding Jan in zijn jeugd heeft kunnen volgen. De omstandigheden waren verre van ideaal. Het milieu, de armoede en het overlijden van zijn vader maakt het niet waarschijnlijk, dat Jan na een basisopleiding (basisschool) een uitgebreide vervolgopleiding heeft genoten. Waarschijnlijk is hij al vroeg als (mede-)kostwinner aan de slag gegaan.

Wat te doen? Welke mogelijkheden zag Jan om de kost te gaan verdienen? De turfgraverij in het veenkoloniale gebied leverde handel op. Aanvankelijk zal het turf met bijvoorbeeld pramen zijn vervoerd. Voor grotere afstanden, over de Zuiderzee naar Holland of naar Noord-Duitsland kwamen tjalken en koffen in gebruik. Zo ontwikkelde zich een vrachtaart, inclusief retourvrachten. Steeds verder strekten de reizen zich uit, met steeds grotere schepen zoals brikken, schoeners, barken, fregatten en galjoten. In het midden van de 19^e eeuw kwam bijna de helft van de Nederlandse schepen uit het Groningerland. Ook in en rond Sappemeer waren veel scheepswerven. De bemanning voor al die schepen waren vaak Groningers, sommigen opgeleid op de zeevaartscholen te Groningen, Veendam of Delfzijl. Goede mogelijkheden voor een toekomstig zeeman. In ieder geval groeide Jan op in een omgeving rijk aan economische activiteiten rond de scheepvaart. Waarschijnlijk zal de leerlooier, bij wie zijn vader knecht was, scheepsmateriaal hebben geleverd. Van huis uit was Jan bekend met diverse ambachten en een veelzijdige ambachtsman is goud waard aan boord. Die werden meestal aangesteld als matroos. Het kon dan zeer wel voorkomen dat zo'n matroos doorgroeide naar de rang van stuurman of zelfs kapitein.

Binnen de familie De Groot was Jan het oudste kleinkind maar binnen de familie Grasmeijer van moeders kant had Jan twee oudere neven. Eén van hen, Keimpe Grasmeijer, eveneens wonende te Sappemeer en 4 jaar ouder dan Jan, voer als 15-jarige mee op een klein kofschip. Later, als 31-jarige was Keimpe stuurman op een galjoot. Was Keimpe Jans voorbeeld en hebben ze misschien beiden dezelfde opleiding genoten tot stuurman/kapitein? Jan en Keimpe hebben veel later één keer samen een reis gemaakt: in 1894 een reis naar Trinidad met de *Zeenymph*, waar Jan

² In het bevolkingsregister staat hij te boek als Leininga en ook als Leinenga.

kapitein en Keimpe stuurman was. In 1897 is Keimpe (53 jaar) overleden op ‘zijn’ schip; hij was toen gezagvoerder van het Nederlandse kofschip *Catharina Klasina*.

Jans eerste scheepsreis

Jan heeft in zijn jeugd (op z’n minst) twee scheepsreizen gemaakt. Van die reizen zijn monsterrollen bewaard. In februari 1867, acht dagen vóór z’n 19^e verjaardag monstert Jan in Wildervank aan als lichtmatroos bij kapitein Hendrik Kl. Bekkering op het schip *Catharina* (type galjoot, 140 ton, zie Afb. 4). In de monsterrol staat de bestemming van de reis genoteerd: ‘op avontuur’. Uit de scheepsberichten in de kranten uit die tijd is het avontuur te reconstrueren: vanuit Texel via Londen naar Newcastle en dan naar St.Petersburg om in juni weer terug te zijn in Delfzijl. De volgende reis van het schip *Catharina* gaat weer via Londen naar diverse Oostzeehavens. De *Catharina* is in oktober terug in Vlissingen. Daarna volgen nog reisjes naar opnieuw Newcastle en in het vroege voorjaar 1868 naar Caen. Hoe lang Jan heeft meegevaren is niet bekend; voor elke reis werd opnieuw een bemanning in dienst genomen. Jan moest in ieder geval wel op tijd weer terug zijn voor militaire dienst!

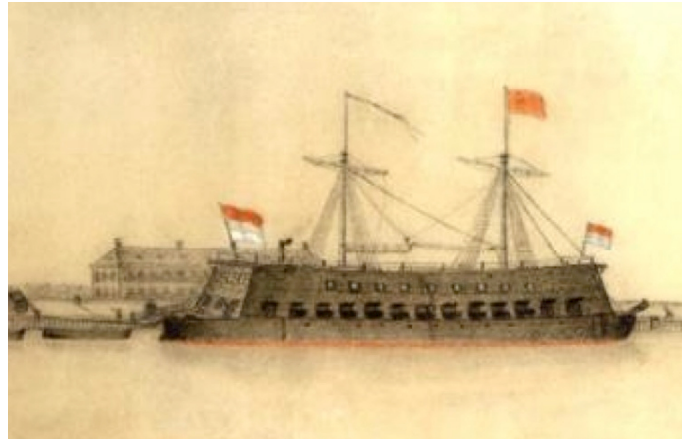

Afb. 4 Tekening van een zeilschip type galjoot (*Helena Florentina*, 141 ton), gelijk aan de *Catharina*. (bron: Veenkoloniaal Museum, Veendam)

Militaire dienst

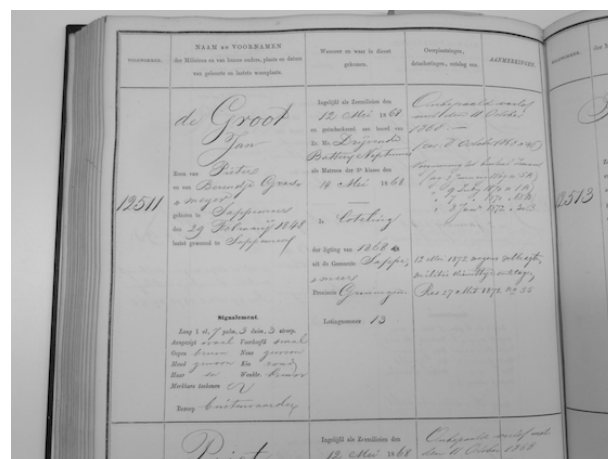
Zoals toen elke 19-jarige werd Jan in 1867 ingeschreven in Sappemeer voor het vervullen van de militaire dienstplicht (beroep: buitenvaarder volgens het militieregister). Hij werd ingeloot. Jan had vrijstelling kunnen krijgen omdat hij de enige zoon was in het gezin. Waarschijnlijk welbewust levert hij bij de militieraad daarvoor geen bewijs in. Op 12 mei 1868 wordt Jan naar eigen voorkeur ingelijfd bij de zeemilitie en twee dagen later geëmbarkeerd als matroos 3^e klasse aan boord van de Drijvende Batterij Zr.Ms. *Neptunus* (Afb. 5), met als vaste ligplaats het Nieuwe Diep nabij de marinescheepswerf Willemsoord te Den Helder. Na precies op de dag af

4 dienstjaren wordt Jan ontslagen (als matroos 3^e klasse; dus niet bevorderd) wegens ‘volbrachten militie diensttijd’ (Afb. 6).

Afb. 5 Drijvende batterij Zr.Ms. *Neptunus* (1859-1876) in de buitenhaven van Den Helder. Op de achtergrond de marinekasernen. (Bron: Nederlands Instituut voor Militaire Historie)

Het is moeilijk te achterhalen waaruit de diensttijd in het midden van de 19^e eeuw heeft bestaan. Het Handboek voor Zeemiliciens uit 1893 geeft daar mogelijk wel enige informatie over. De bij de zeemilitie ingelijfde lotelingen werden aanvankelijk ingedeeld in: matrozen, stokers, koks, hofmeesters, ziekenverplegers en kustwachters. Zij ontvingen hun eerste opleiding aan boord van de *Neptunus* en gingen na ongeveer 2½ maand ter verdere opleiding naar de daarvoor aangewezen schepen. De duur van de eerste oefening bedroeg bij de zeemilitie ten hoogste 8½ maand. In het jaar dat volgde op het jaar van de eerste oefening werden de zeemiliciens opgeroepen voor een herhalingsoefening, die niet langer dan zes weken duurde. Daarna werden de miliciens met groot-verlof gezonden.

Afb. 6 Zeemilicien Jan de Groot, ingeschreven in de Stamboeken van de Marine onder nummer 12511.

De diensttijd van Jan is wat anders verlopen. Jan de Groot wordt na 5 maanden van zijn indiensttreding, op dinsdag 13 oktober 1868 zonder herhalingsoefening met groot-verlof gezonden zoals vermeld in het logboek van Zr.Ms. *Neptunus*. Binnen twee weken daarna monstert Jan aan op een volgende scheepsreis.

De tweede scheepsreis

Direct na met groot-verlof te zijn heengezonden, monstert Jan op 24 oktober 1868 in Delfzijl aan op het schip *Dirk Hendrik* (type schoener, 187 ton, kapitein Abraham M. Prins uit Sappemeer). Hij is dan 20 jaar en gaat mee als matroos naar Newcastle. Van daar begint een reis via Cadiz naar Zuid-Amerika: de havens in Buenos Aires, Montevideo, Rio de Janeiro en Pernambuco worden aangedaan. Na ruim 14 maanden, op 20 februari 1870 is het schip weer ‘thuis’ (Texel). In mei vertrekt de *Dirk Hendrik* met kapitein Prins weer voor een nieuwe reis naar Zuid-Amerika, naar Buenos Aires. Van daar is het schip met z’n lading in juni 1871 weer terug in Nederland. Allerlei kosten betreffende schip en lading worden voldaan bij Van de Wetering, een bedrijf in Delfshaven (in het facturenboek van Van de Wetering staat op 23 juli genoteerd, welke kosten dat precies zijn). Het zou kunnen zijn dat Jan de Groot niet alleen de eerste reis maar ook de reis van de *Dirk Hendrik* naar Buenos Aires heeft meegevaren en zo kennis heeft gemaakt met het bedrijf van Van de Wetering in Delfshaven.

Het schip met kapitein Prins maakt daarna nog vele reizen, weer naar Zuid-Amerika en de Oostzee (maar zonder Delfshaven aan te doen). Het is de vraag of Jan de Groot ook deze reizen van de *Dirk Hendrik* heeft meegemaakt of misschien op een ander schip heeft meegevaren. Het kan ook zijn dat Jan een opleiding voor kapitein is gaan volgen op een van de vele zeevaartscholen. Jan verdwijnt een paar jaar uit ‘t zicht.

Gespot in Delfshaven

Hoe het ook zij, op 19 mei 1874 was Jan de Groot in Delfshaven. Op die datum heeft hij zijn handtekening gezet op de monsterrol van het brikship *Broederschap*, zoals opgemaakt door de waterschout van Delfshaven. Jan deed dat als stuurman onder het gezag van kapitein F.B.P. Bakker. De reis ging naar zee, op avontuur zoals op de monsterrol is aangetekend. Uit de scheepsberichten in kranten uit die tijd blijkt dat de reis naar Kroonstad ging, een voorhaven van St.Petersburg. Twee en een halve maand later was Jan de Groot weer ‘thuis’, in Maassluis.

Kapitein Bakker voer met zijn *Broederschap* in dienst van Van de Wetering. De reis naar Kroonstad is voor stuurman Jan de Groot waarschijnlijk het begin van zijn carrière bij Van de Wetering geweest.

Houthandel Van de Wetering

Zo rond 1860 begonnen de broers Willem Smits van de Wetering en Cornelis van de Wetering in Delfshaven een houthandel en scheepsmakerij. Later zijn deze bedrijfsactiviteiten gesplitst, waarbij Willem Smits de houthandel dreef. In 1874 was een deel van het bedrijf van Van de Wetering gevestigd op een erf, gelegen aan (een zij-arm van) de Nieuwe Maas (Afb. 7 en zie ook Bijlage C). Met schepen kon het hout worden aangevoerd (bijvoorbeeld vanuit de Oostzee) en direct gelost worden. Uit het oogpunt van bedrijfsvoering is het niet onlogisch dat de houthandel schepen aankocht en kapiteins in dienst had.

Afb. 7 De gebouwen van de houthandel Van de Wetering aan de Westzeedijk te Delfshaven, gezien vanaf de Ruige Plaat, zo rond 1875. Het tussenliggende water is de Kous, indertijd een rivierarm van de Nieuwe Maas. (bron: Stadsarchief Rotterdam)

Voor de logistiek werkte Van de Wetering vanaf het begin nauw samen met reder J.M. van Dam uit Rotterdam. Deze Van Dam was ook ‘vennoot-boekhouder’ bij de houthandel Van de Wetering. Begin 1874 had de rederij Van Dam/Van de Wetering twee schepen en twee kapiteins in dienst: het kofschip *Broederschap* met kapitein D.M.P. Bakker en de 2-mast schoener *Eendracht* met kapitein F.B.P. Bakker – de kapiteins waren broers. Waarschijnlijk omdat de vervoerscapaciteit uitgebreid moest worden, is in het voorjaar van 1874 het kofschip *Broederschap* verkocht en voor f17.000,-³ een groter brikship gekocht, ook *Broederschap* gedoopt. De wat oudere en meer ervaren kapitein F.B.P. Bakker kreeg nu dit grotere schip onder zijn hoede, terwijl D.M.P. Bakker de *Eendracht* kreeg. Om de capaciteit nog verder uit te breiden werd in april op een publieke veiling een derde schip gekocht: voor f4.650,- de schoener *Willem de Zwijger*. Het schip werd in eigen beheer opgeknapt voor in totaal f3.477,98 en kon in september in de vaart worden genomen. Met de aankoop van dit derde schip moest er ook een derde kapitein bij. Het is voorstelbaar dat Jan de Groot eerst als stuurman onder gezag van de oude rot, kapitein F.B.P. Bakker de eerder genoemde reis op de *Broederschap* naar Kroonstad als proefreis heeft gemaakt. Na thuiskomst werd Jan binnen zes weken inderdaad als kapitein voor de houthandelaar op pad gestuurd.

De twee kapiteins Bakker - de broers Foppe Bouke Pieters Bakker (geb. in 1833) en Douwe Meints Pieters Bakker (geb. in 1839) - waren wat ouder dan Jan. Zij kwamen van Schiermonnikoog en beiden waren oud-leerlingen van de zeevaartschool aldaar. Evenals Jan zijn deze twee Bakkers uit het hoge noorden op een of andere manier bij Van de Wetering in Delfshaven terecht gekomen.

³ Op 1 januari 2002 werd de gulden (f) vervangen door de euro. De waarde van de gulden was 0.454 euro.

Jan de Groot kapitein

Direct na thuiskomst van zijn reis als stuurman werd Jan de Groot kapitein op de *Eendracht*, een van de drie schepen van Van Dam/Van de Wetering (kapitein D.M.P. Bakker, die eerst het gezag voerde over de *Eendracht*, stapt over op de nieuw aangekochte *Willem de Zwijger*). In de archieven van Van de Wetering komt kapitein J. de Groot de eerste keer voor op 17 september 1874: contanten en kosten worden verrekend tussen Gebr. Van de Wetering en J. de Groot. De eerste reis gaat weer naar de Oostzee, naar St.Petersburg; het kasboek van die reis, dat door kapitein Jan de Groot bijgehouden moest worden, is in het familiearchief bewaard gebleven. Op de terugreis van St.Petersburg naar huis vaart hij samen op met de daar eerder aangekomen *Broederschap* onder gezag van collega kapitein F.B.P. Bakker. Zou Bakker een oogje in het zeil hebben willen houden voor het wel en wee van de nog onervaren kapitein De Groot?

In 1875 maakt Jan nog vier Oostzeereizen met de *Eendracht*. En in dat jaar gebeurt er nog meer. Jan de Groot (27 jaar) smeedt huwelijksplannen met Jacoba (24 jaar), de dochter van zijn werkgever Willem Smits van de Wetering.

Familie Van de Wetering

De vader van Jacoba, Willem kreeg in zijn naam zijn moedersnaam Smits mee (een zogenaamd metroniem) en ging door het leven als Willem Smits van de Wetering. Willem Smits had nog een broer, Cornelis. Met hem is hij de zaak Van de Wetering begonnen.

Afb. 8 Werknemers van de familie Van de Wetering.

Velen van de familie Van de Wetering werkten in het bedrijf. Naast de oprichters Willem Smits en Cornelis ook een aantal van hun kinderen: twee zonen van Willem Smits en vier zonen van van Cornelis. Maar ook aangetrouwden deden (later) mee, zoals Willem Smits' schoonzonen Jan de Groot en Vitus Nicolaas Metz; de laatste was zijn leven lang de boekhouder van de firma. En Maarten J. van Dam, de schoonzoon van Cornelis en zoon van de vennoot-boekhouder J.M. van Dam van het bedrijf, deed

ook mee. Maarten deed, samen met z'n vader lange tijd de financiële boekhouding en administratie van de firma Van de Wetering. Overigens trouwde zoon Huibrecht van Cornelis van de Wetering weer met een dochter van J.M. van Dam, maar dat terzijde.

Jan en Jacoba

Wanneer Jan zijn vrouw heeft leren kennen, is niet duidelijk. Mogelijk al wel vóór zijn zeereis als stuurman met het brikship *Broederschap* voor de houthandelaar Van de Wetering (mei 1874). Of tussen zijn zeereizen als kapitein, bijvoorbeeld tussen december 1874 en maart 1875, toen de *Eendracht* in de haven van Delfshaven 'in winterslaap' lag. Uit het

bewaarde kasboek van de *Eendracht* zou blijken, dat in die periode Jan zelf ook meestentijds in Delfshaven verbleef. Hoewel. In de trouwacte van Jan en Jacoba staat als woonplaats van Jan toch Sappemeer vermeld.

Het blijft een intrigerende vraag: was voor Jan allereerst het bedrijf aantrekkelijk en kwam daarna Jacoba in zijn vizier of was Jacoba de drijvende kracht voor een sollicitatie bij Van de Wetering? Deze vraag zal onbeantwoord blijven.

De bruiloft

Op 3 december 1875 trouwt Jan in Delfshaven met Jacoba van de Wetering, overigens in afwezigheid van Jans 50-jarige moeder. Op dezelfde dag trouwt ook Jacoba's oudere broer Karel van de Wetering. Bij beide huwelijken treden o.a. de getuigen op Pieter Cordia (geb. 1827) uit Delfshaven en Hindrik Jans Smit (geb. 1825) uit Veendam. Beiden waren koopvaardijkapiteins, een generatie ouder dan Jan. Waren deze getuigen door de familie Van de Wetering opgetrommeld of had Jan ook enige connectie met hen?

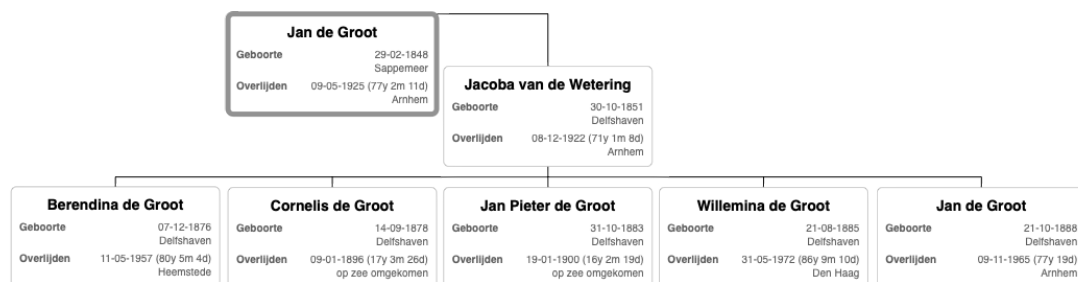
In 1863 heeft kapitein Cordia voor de gebroeders Van de Wetering gevaren. Cordia was 4 jaar jonger dan Willem Smits, de vader van de bruid en kwam ook uit Delfshaven. Kapitein Cordia was een actief zeevaarder in Delfshaven. Genoeg reden om te veronderstellen dat hij een goede bekende was van de familie Van de Wetering en daarom van de (trouw)partij was.

Hindrik of Hendrik Smit was een zeeman uit Veendam, kapitein op de 2-mast schoener *Allegonda*, waarvan hij ook de eigenaar was. Zijn reizen gingen veelal naar

de Middellandse Zee, Engeland en de Oostzee. Zijn thuis was Hellevoetsluis c.q. Maassluis. Van 1866 tot 1875 heeft hij daar bijna elk jaar overwinterd, alwaar hij ook in de zomers van 1868 en 1872 was te vinden. In de factuurboeken voor scheepsreparaties van Van de Wetering komt kapitein Smit met zijn *Allegonda* meerdere keren voor. Toen op 28 januari 1867 Allegonda de vrouw van kapitein Smit overleed, is door Van de Wetering f2,50 overgemaakt voor de ‘weduwen en wezen te Veendam’. Van de Wetering en Smit hadden dus ook een relatie op het meer persoonlijke vlak. Misschien heeft Van de Wetering zijn twee zakenreizen naar St. Petersburg en Riga in de jaren 1870/'71 (volgens de archieven) met Smit gemaakt. En zo werd de oude relatie Smit uitgenodigd op de trouwerij van Van de Weterings' kinderen Jacoba en Karel.

Het gezinsleven

Het jonge paar gaat in Delfshaven op de Mathenesserdijk wonen, eerst op nummer 180 maar weldra op nummer 144. Het woonhuis op 144 stond op het eigen bedrijfsterrein van de Gebroeders Van de Wetering (zie Bijlage C). Jan en Jacoba stichten een gezin en krijgen vijf kinderen: Berendina (1876), Cornelis (1878), Jan Pieter (1883), Willemina (1885) en Jan (1888).

Jan is en blijft zeeman, kapitein bij Van de Wetering. Hij vaart veel, maar 's winters ligt het zeilscheepvaartverkeer stil. In de wintermaanden thuis is hij de meewerkende echtgenoot. Al z'n kinderen zijn in die maanden verwekt. Bij de geboorte van twee van z'n kinderen (Jan Pieter en Jan) in oktober was hij niet thuis, maar op zee. Jacoba moest dus veel zelf doen. Zeemansvrouwen zijn zelfstandige powervrouwen: veel in het gezin komt op hen neer.

Ook kerkelijk verhuist Jan de Groot vanuit Sappemeer naar Delfshaven. Na overlegging van de attestatie wordt Jan ingeschreven als lidmaat van de Hervormde Gemeente te Delfshaven op Goede Vrijdag 11 april 1879, de dag waarop hij 'op belijdenis is aangenomen' - in Delfshaven was het kennelijk de gewoonte om op Goede Vrijdag de belijdenisdienst te houden -. Jan was toen al ruim 3 jaar getrouwd en had 2 kinderen. Zijn weg van dooplid naar belijdend lid was langer dan gewoonlijk; vaak deed je belijdenis zo rond je 20ste levensjaar of naar aanleiding van je huwelijk of geboorte van je eerste kind. Maar gerekend vanaf zijn eerste tijd in

Delfshaven was 1879 het eerste jaar, waarin Jan niet op zeereis was tijdens de Paasdagen. Zoals gezegd, Jan vaart veel.

de scheepsreizen van Jan de Groot

Al de scheepsreizen, die Jan de Groot heeft gemaakt, zijn fraai in kaart gebracht door mijn broer Jan Pieter op z'n site www.jpdbg.nl/kapitein. Uit de bewaarde scheepsjournaals komt kapitein J. de Groot naar voren als een gelovig man: zondag is een rustdag, ook op zijn schip. Uitvaren op zondag is niet aan de orde.

In de eerste jaren bij van de Wetering voer kapitein Jan de Groot met diverse zeilschepen voornamelijk op oostzeehavens in de Baltische staten (en ook St.Petersburg). Voor de houthandel. In 1887 kreeg Jan z'n eigen barkschip *Zeenymph* (een driemaster) en de bestemmingen van de vrachtreizen gingen meer naar het Caribisch gebied. Dat zal ongetwijfeld te maken hebben gehad met de ontwikkelingen binnen het bedrijf van Van de Wetering (zie Bijlage C voor een overzicht daarvan).

Twee dramatische gebeurtenissen hebben de carrière van kapitein J. de Groot getekend. Op Jans reis naar Barbados vindt op 9 januari 1896 een noodlottig ongeval plaats. In een vliegende storm op de N.-Atlantische Oceaan slaat zijn meevarende zoon Cornelis (17 jaar) overboord. Na lang zoeken moet kapitein Jan de Groot bevel geven om door te varen; zijn zoon verdrinkt. Jan komt eind april weer thuis van die reis en zal dat jaar niet meer varen. Vier jaar daarna, op Jans reis naar Trinidad overlijdt door ziekte zijn meevarende zoon Jan Pieter (16 jaar). Op 18 januari 1900 zet kapitein Jan de Groot 'op de gebruikelijke manier en plechtigheid' zijn zoon overboord. Half april van dat jaar komt Jan terug van die reis en blijft voorgoed aan wal. Hij blijft nog wel werken voor de houthandel Van de Wetering, maar nu als opzichter, houtkoper dan wel houthandelaar (zoals hij in de oude adresboeken van Rotterdam uit begin 1900 wordt aangeduid). Zijn leven lang bleef Jan vennoot van de houthandel Van de Wetering.

woonlocaties van het gezin De Groot

Jan woonde met zijn Jacoba tot 1917 in Delfshaven. Na hun huwelijk in 1875 hebben ze eerst op de Mathenesserdijk gewoond. Maar met vijf kinderen werd het woonhuis op het erf van Van de Wetering te klein. In 1891 verhuist het gezin De Groot naar de Aelbrechtskolk, westzijde (in Afb. C2 aangeduid met de letter b). Zij gaan op nummer 15 wonen. Aldaar begint Jacoba een winkel in kruidenierswaren (de oudste dochter Berendina is dan 15 en de jongste zoon Jan is 3 jaar; echtgenoot Jan vaart op zee). Na twee jaar verhuizen ze naar nummer 1. Jacoba zet aldaar haar winkel voort en tevens komt haar 16-jarige achterneef Cornelis van de Wetering daar wonen. Vast een betere plek voor de achterneef. Op dit adres wonen ze zes jaar. Afbeelding 9 laat het winkelpand op nummer 1 zien, rond 1900. De foto is genomen vanuit de Havenstraat richting Mathenesserdijk. De stoomtram reed over de Aelbrechtsbrug, die over de sluisdeur van de kolk was gebouwd. Links op de foto ligt de kolk en rechts loopt met een scherpe bocht om het hoekhuis de Delfshavense Schie, praktisch evenwijdig aan de Mathenesserdijk. Rechts van de fietser ligt het Lage Erf.

Afb. 9 De Aelbrechtsbrug naar de Mathenesserdijk met links op de foto Aelbrechtskolk 1, rond 1900. In de verte is de moutmolen De Bouwketel nog zichtbaar, die schuin tegenover Mathenesserdijk 144 stond.

In 1900 blijft Jan de Groot definitief aan wal wegens het overlijden op zee van zijn tweede zoon Jan Pieter. De winkel wordt overgedaan en zij verhuizen naar Mathenesserdijk 177. Maar niet voor lang. Na 3 jaar gaan ze toch weer terug naar Aelbrechtskolk 1, zonder evenwel de winkel weer over te nemen. Inmiddels is de oudste dochter Berendina getrouwd en het huis uit; de kinderen Willemina (18 jaar) en Jan (15 jaar) zijn nog thuis.

De verkeerssituatie rond de kop van Delfshaven en de sluis wordt begin 1900 drastisch veranderd. De Schie wordt vanuit Delft rechtdoor getrokken waardoor een meer toegankelijke waterweg naar de Nieuwe Maas ontstaat (via de huidige Coolhaven en Parksluizen). Op de plaats van het Lage Erf ligt nu de Lage Erfbrug. De sluisdeur van de kolk wordt dichtgemetseld, waardoor de kolk tezamen met de Voorhaven een doodlopend stuk water is geworden. De Aelbrechtsbrug bestaat niet meer; de oeververbinding is nu een vast wegdek, dat geprojecteerd in afbeelding 9 meer naar links loopt, met aansluiting op de Schiedamseweg. Deze operatie maakte noodzakelijk dat de eerste 10 huizen aan de westzijde van de Aelbrechtskolk gesloopt moesten worden. Het gezin De Groot moest weer verhuizen.

In de adresboeken van 1907, 1908 en 1909 staat het gezin De Groot genoteerd op het adres Aelbrechtskolk 59, hetzelfde adres als het lidmatenhuis der Hervormde Gemeente (met huismeester J. Veth, die daar ook woont). Zou dit een tijdelijk onderkomen voor het gezin De Groot zijn geweest? In ieder geval in 1910 wordt hun huisnummer 61^a, het pand ernaast. Vier jaar later vindt de omnummering plaats naar nummer 41^a in verband met het wegvallen van de (even) huisnummers 1 tot 20.

Van het huis met nummer 41^a bestaat nog een oude foto (Afb. 10). Dit huis is er nog steeds en staat zo halverwege tussen de Piet Heynsbrug over de kolk en Wijdesteeg.

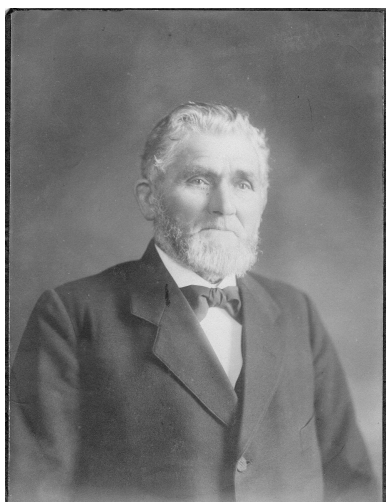
Afb. 10 Het derde huis van links was Aelbrechtskolk 61^a, nu 41^a. Het huis rechts daarvan zou het lidmatenhuis der Hervormde Gemeente moeten zijn. De twee linker huisjes bestaan inmiddels niet meer.

Arnhem

Toen in 1917 hun laatst thuiswonende kind dochter Willemina trouwde, vertrok ook het 'oude' paar Jan en Jacoba uit Delfshaven (Rotterdam). Zij gingen naar Arnhem om in te trekken bij hun oudste dochter Berendina, getrouwd met ene Koos Weber (geboren te Delfshaven). Hun jongste zoon Jan, mijn grootvader was daar al in 1908 naartoe vertrokken en in 1916 aldaar getrouwd met Ger Mekking. Wegens het noodlot van zijn beide broers mocht Jan jr. niet naar zee.

Samen hebben Jan en Jacoba nog vijf jaar in Arnhem gewoond, ouders van drie getrouwde kinderen en grootouders van vier kleinkinderen. Op 71-jarige leeftijd is Jacoba overleden. Jan kreeg van een innige Vriend en Broeder uit de kerk van Rotterdam nog een 'klassieke' condoleancebrief toegestuurd (zie Bijlage D)

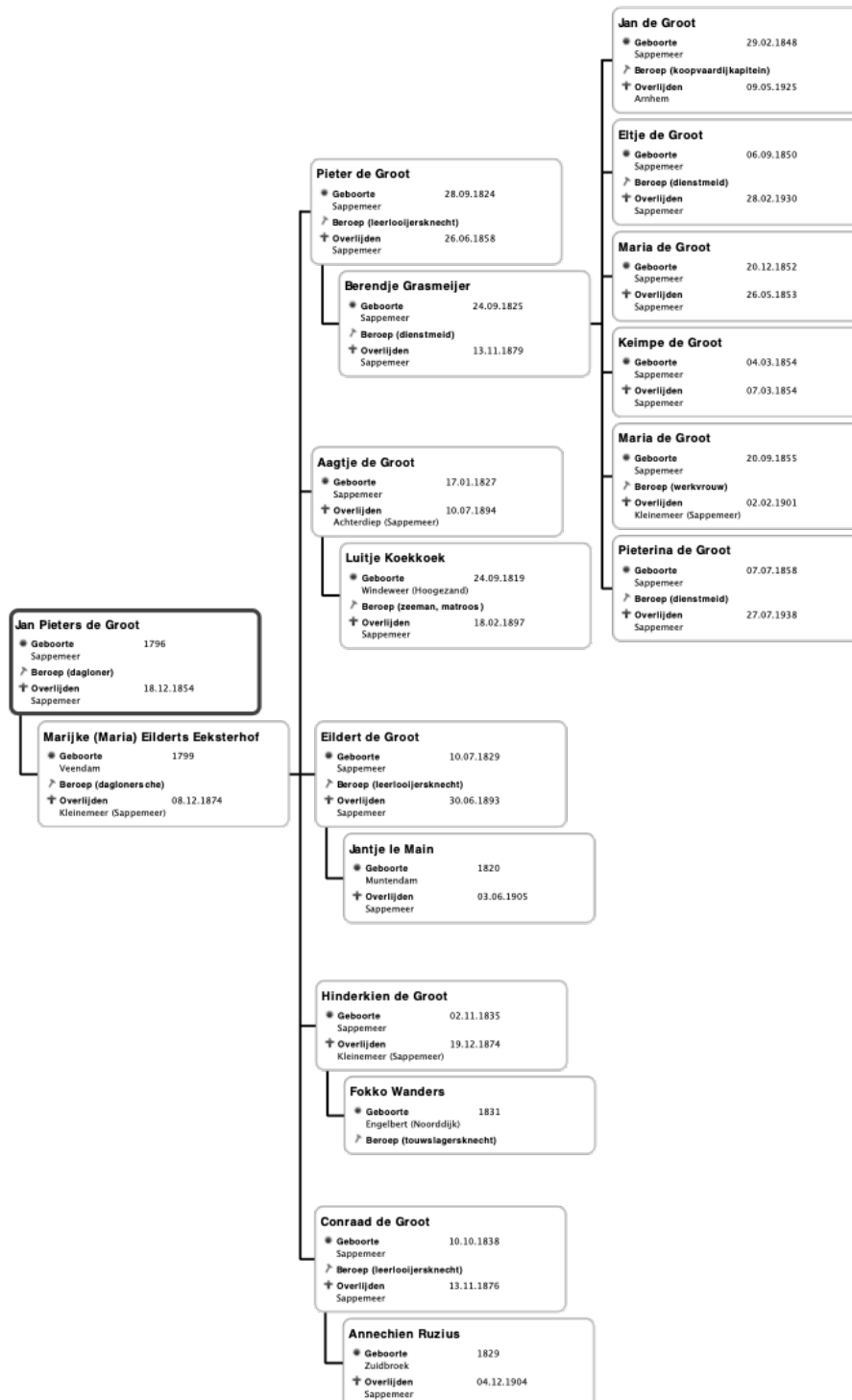
Jan de Groot is op 77-jarige leeftijd in Arnhem overleden, op negen mei in het jaar 1925.

Bijlage A

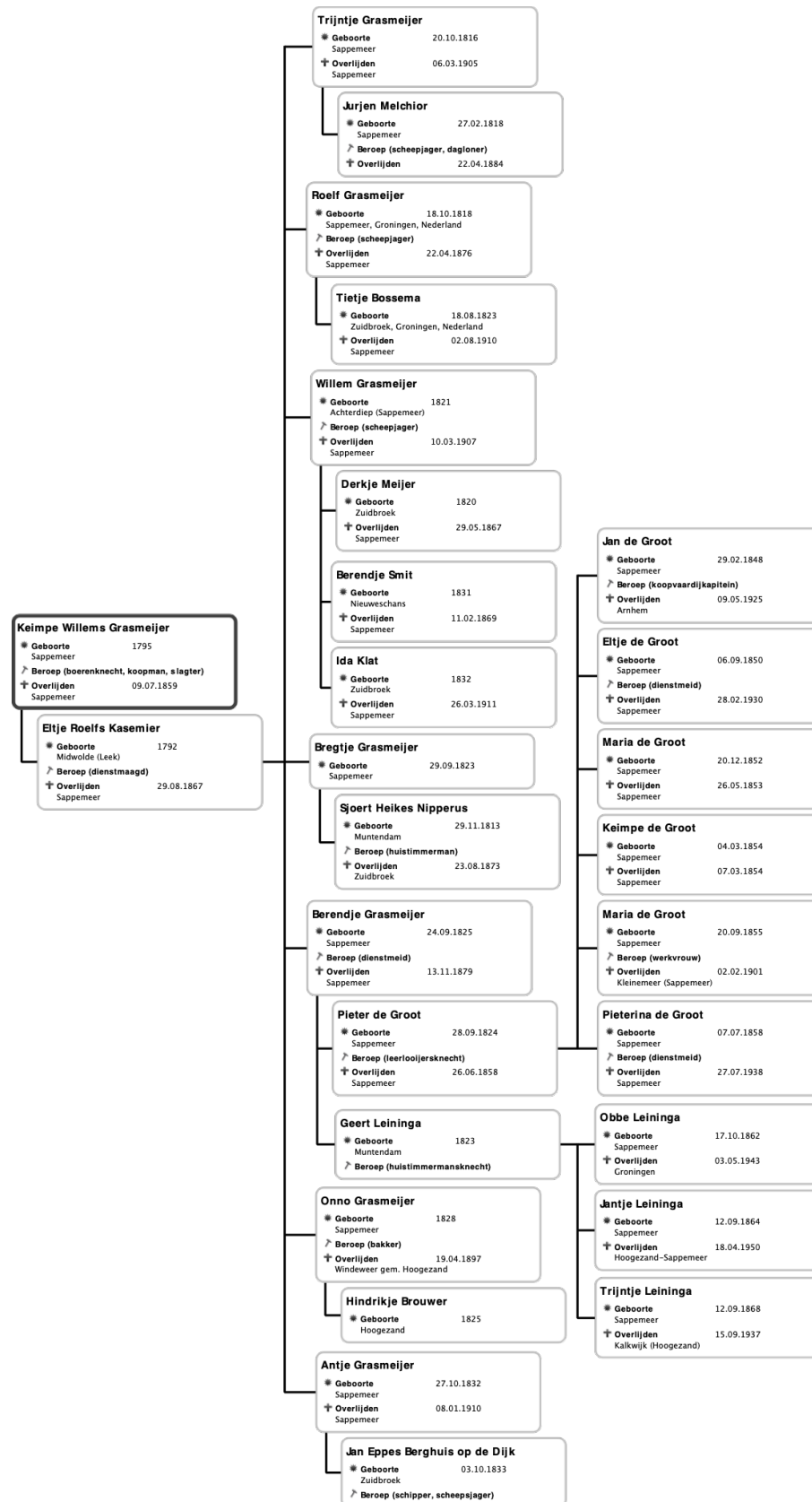
Parenteel grootouders De Groot/Eeksterhof van Jan de Groot (1848-1925);

(met weglating van neven en nichten)

Parenteel grootouders Grasmeijer/Kasemier van Jan de Groot (1848-1925);

(met weglating van neven en nichten)

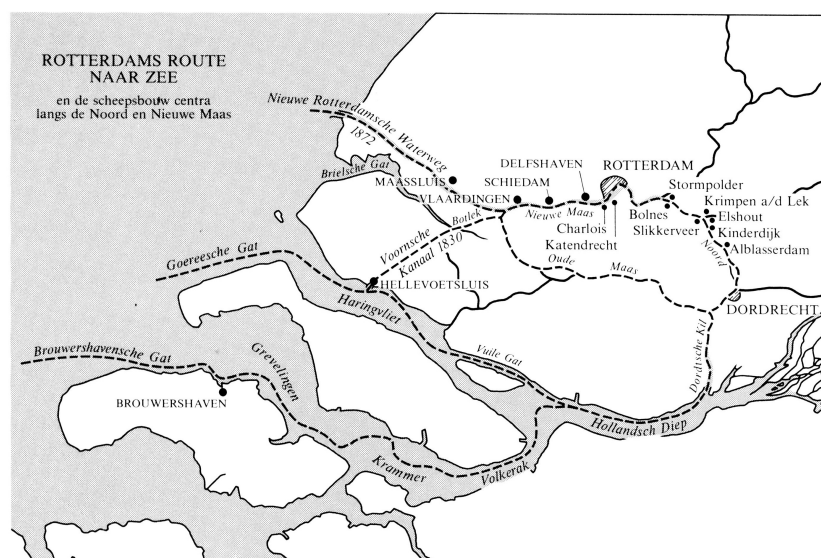
Bijlage C: het bedrijf Van de Wetering

De eerste vestigingsplaats van het bedrijf van Van de Wetering was Delfshaven (nu een wijk van de gemeente Rotterdam). Daarom begint deze bijlage over het stadje Delfshaven en de historie van de omgeving van Rijnmond. Daarna komt de geschiedenis van het bedrijf aan de orde.

Delfshaven

Delfshaven heeft een bijzondere historie. De plaats is ontstaan rond 1400 als een kolonie van Delft in de functie van vooruitgeschoven zeehaven aan de monding van de Maas. In 1826 werd Delfshaven een zelfstandige stad, maar in 1886 geannexeerd door Rotterdam. Het historische Delfshaven is gespaard gebleven tijdens het bombardement in WOII en is nu beschermd stadsgezicht van Rotterdam.

De vaarverbinding met de Noordzee was voor de ontwikkeling van Delfshaven aan de Nieuwe Maas en nabij gelegen plaatsen zoals Rotterdam, uiterst belangrijk. De bevaarbaarheid van de delta van de Rijn en Maas veranderde door de jaren heen voortdurend door verzanding, overstromingen en menselijk ingrijpen. Aan het begin van de 19^e eeuw kon vanuit Delfshaven de Noordzee alleen bereikt worden via de Dordtsche Kil, te bereiken 'onderlangs' via de Oude Maas of 'bovenlangs' via de Noord, zie afbeelding C1. Niet elke route was geschikt voor de wat grotere schepen. Daarna ging het verder over het Hollandsch Diep via het Haringvliet en Hellevoetsluis of via de Grevelingen en Brouwershaven. Vanaf Delfshaven kon de reis naar de kust wel weken duren. Om de toegangsweg te verkorten heeft koning Willem I in 1830 het Kanaal door Voorne laten aanleggen, lopend vanuit Hellevoetsluis naar de Nieuwe Maas. Om dezelfde reden en omdat de schepen steeds groter werden, is in 1872 de Nieuwe Waterweg aangelegd. Toen Jan de Groot in 1874 voor het eerst Delfshaven per schip aandeed, heeft hij gebruik kunnen maken van deze verkorte routes.

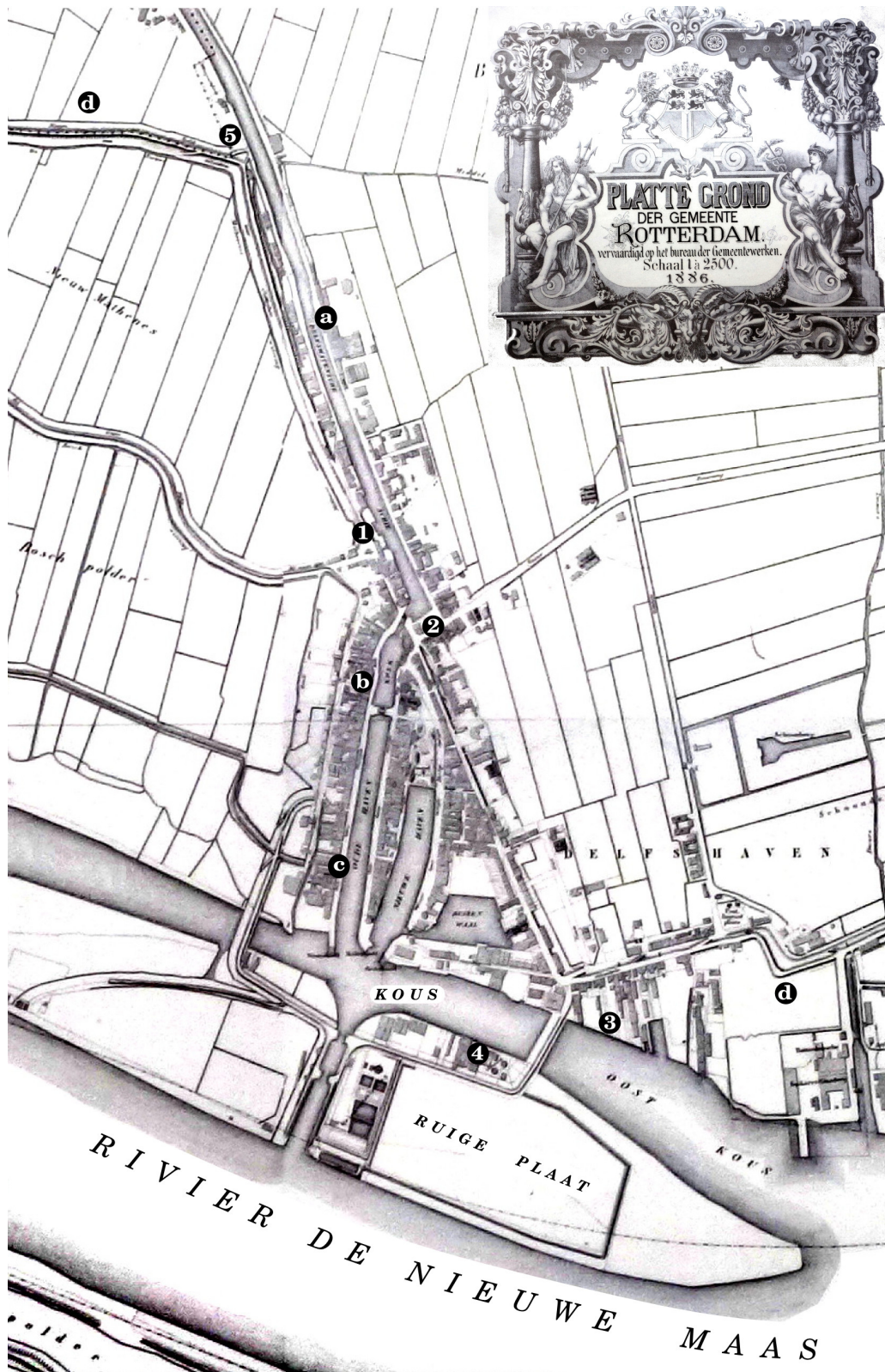

Afb. C1 Vaarroutes vanuit Delfshaven naar de Noordzee. (Uit: Edward P. de Groot, "De Glorietijd van het zeilschip", uitg. De Alk 1989)

Kapitein Jan de Groot heeft met zijn schip de routes in de Rijnmond altijd moeten (willen) varen op windkracht, zoveel mogelijk ondersteund door een gunstige getijdestroom. Soms moesten er stoomsleepbootjes aan te pas komen. Hoewel Delfshaven de thuishaven was, komen in de kasboeken van Jan de Groot ook andere plaatsnamen in de Rijnmond als ligplaats voor, zoals Maassluis, Dordrecht en Hellevoetsluis. Jan de Groot haalde niet alleen hout uit Rusland voor zijn baas Van de Wetering, maar vervoerde ook andere ladingen en niet alleen als retourlading. De gehele Rijnmond was zijn werkgebied voor de overzeese handel. Zijn schip moest z'n geld opbrengen.

Delfshaven ligt aan de monding van de Schie. Op de kaart uit 1886 (Afb. C2) is te zien dat de Schie in Delfshaven toen een scherpe bocht maakte en uitmondde via de Aelbrechtskolk en Voorhaven in de Nieuwe Maas. Voor de monding lag een grote zandplaat in de rivier, de zogenaamde Ruige Plaat. Het stuk water tussen het vaste land en de plaat heette de Kous. In de 70-er jaren is deze plaat gedeeltelijk ingepolderd en via een halve ringdijk (met sluis) verbonden met het vaste land.

Al vanouds wordt het binnenland van Zuid-Holland beschermd tegen overstromingen door de Schielands Hoge Zeedijk. Deze lange, historische dijk uit de 13^e eeuw loopt vanaf de Schie bij Schiedam via Delfshaven, Rotterdam tot aan de Gouwe bij Gouda. Het deel rond Delfshaven is ook aangegeven in afbeelding C2. Langs deze dijk liggen markante plaatsen voor de familie Van de Wetering. In het vervolg van de bijlage komen deze plaatsen nog aan de orde.

Afb. C2 Deel van een kaart van de gemeente Rotterdam e.o., ingezoomd op Delfshaven, 1886. De Schie (a) loopt vanuit het noorden via de Aelbrechtskolk (b), de Voorhaven (c) en de Kous naar de Nieuwe Maas. De Schielands Hoge Zeedijk (d) loopt van linksboven op de kaart langs de Schie door Delfshaven, verder naar Rotterdam.

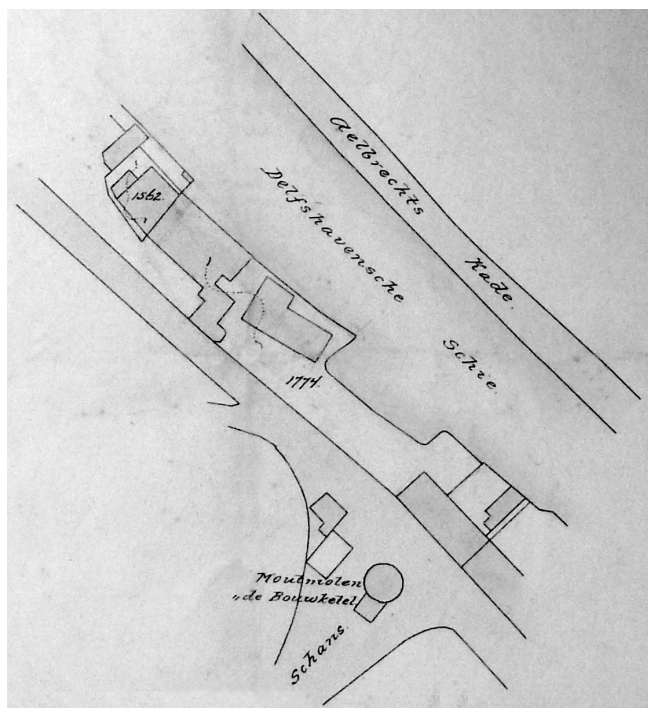
Markante plaatsen zijn: 1: Mathenesserdijk 144 2: Lage Erf 3: Westzeedijk/Schoonderloo
4: Oostkousdijk 5: Spangen

Houthandel W.S. van de Wetering & Co

In het jubileumboekje Houthandel W.S. van de Wetering & Co te Schiedam (1868-1968), behorend tot ons familiearchief, staat de hele geschiedenis van het bedrijf beschreven, vanaf het prille begin in Delfshaven. Rond 1930 is de Houthandel naar Schiedam verhuisd.

Binnenwerf

Het begon allemaal in het midden van de 19^e eeuw aan de buitenzijde van de Mathenesserdijk langs de Schie, een onderdeel van de Schielands Hoge Zeedijk in Delfshaven. Deze locatie is in afbeelding C2 aangeduid met cijfer 1. Op nummer 144 begonnen de gebroeders Van de Wetering, Willem Smits en Cornelis een scheeps-reparatiewerf. In het kadastraal plan van de gemeente Delfshaven is Mathenesserdijk 144 te vinden onder perceelnummer 1774 (Afb. C3). Al vrij snel werden door de Gebr. Van de Wetering ook belangrijke houtzaken gedaan. Naast de scheepstimmerloods verschenen loodsers voor de opslag van hout. Het uit Rusland geïmporteerde hout moest verhandeld worden en dat gebeurde in de beginjaren op het Lage Erf (locatie nr. 2 in Afb. C2). Het Lage Erf is als het ware de kopse kant van de Schie, daar waar de Schie een scherpe hoek maakt naar de Aelbrechtskolk. Het Lage Erf was niet veel meer dan een makkelijke plaats met lage kade om schepen te laden en te lossen binnen de beschermde muren van de sluisdeuren.

Afb. C3 Locatieschets voor het kadaster van perceelnummer 1774, gelegen aan de Mathenesserdijk nummer 144 en eigendom van Van de Wetering. De achterkant van het perceel ligt aan de Delfshavensche Schie. De locatie van de moutmolen De Bouwketel op de hoek van de dijk en de Schans staat ook op de tekening aangegeven.

Naast loodsen stond op Mathenesserdijk 144 ook een woonhuis, deels in gebruik als kantoor van de Gebr. Van de Wetering en deels bewoond door de boekhouder van de firma, de heer Metz. Praktisch tot het vertrek van de firma naar Schiedam in 1930 is dit zo gebleven.

Afb. C4 De moutmolen De Bouwketel en het voormalige (witte) tolhuis aan de Mathenesserdijk, hoek Schans. Op de voorgrond links Van de Weterings erf.

Vlak bij het erf stond een van de vele molens van Delfshaven. Op de hoek van de Mathenesserdijk en de Schans stond de moutmolen De Bouwketel (positie ingetekend in Afb. C3), die ook wel de naam De Graankorrel heeft gedragen (Afb. C4). De stomp van de molen staat er nog steeds. De foto dateert van omstreeks 1900 en is zeer waarschijnlijk gemaakt vanaf het woonhuis op het erf van Van de Wetering; de erfafscheiding met het houten toegangshek op de voorgrond is duidelijk zichtbaar. Ook te zien zijn de rails van de stoomtram, die in die tijd over de dijk reed.

Het erf op de Mathenesserdijk werd binnen enkele jaren na het begin van het bedrijf al te klein. Er was meer ruimte nodig voor verdere expansie. Bovendien werden de schepen groter en de Schie ondieper. Een ideale plaats voor uitbreiding zou zijn een plaats direct aan de Nieuwe Maas. Gunstig voor zowel de scheepsreparatiewerf als voor de houthandel in verband met de aanvoer van hout. De plek werd snel gevonden.

Westzeedijk/Schoonderloo

De schoonvader van Willem Smits, Karel Koopman had een bijna ideaal gelegen perceel in eigendom in het in 1811 door Delfshaven geannexeerde dorpje Schoonderloo. Het perceel lag tussen de Westzeedijk – evenals de Mathenesserdijk onderdeel van Schielands Hoge Zeedijk – en de oever van de Kous, een zij-arm van de Nieuwe Maas (locatie nr. 3 in Afb. C2). Dat was een prima plek voor de uitbreiding en daar zal Jan de Groot voor het eerst hebben aangelegd met zijn schip (zie ook Afb. 7 in de tekst).

Tegenover de waterkant van het perceel lag de Ruige Plaat, een grote zandplaat in de rivier. Toen de Ruige Plaat in de beginjaren 70 gedeeltelijk werd ingepolderd, ondervond de firma daar behoorlijk veel last van. Het gedeelte van de Kous vóór het bedrijfsterrein (de Oostkous) werd steeds ondieper en alweer was een nieuwe plaats voor uitbreiding nodig. Het bedrijf Van de Wetering groeide maar door en mogelijk om bedrijfstechnische redenen werd het bedrijf gesplitst in een scheepmakerij en een houthandel waarbij Willem Smits belast werd met de werkzaamheden in de Houthandel W.S. van de Wetering & Co.

Oostkousdijk

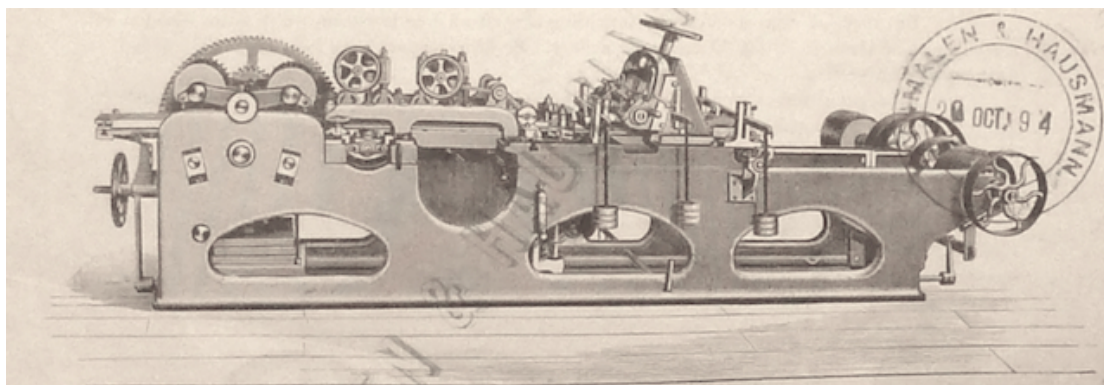
De nieuwe locatie voor uitbreiding werd vlakbij gevonden, namelijk op de deels ingepolderde Ruige Plaat. De twee dijkhelften van de aangelegde halve ringdijk heetten de West- en de Oostkousdijk. Daarheen verhuisden eerst de scheepswerf en later ook de houthandel. In de 90-er jaren opende de houthandelaar een vestiging op een erf aan de Oostkousdijk, gelegen aan de waterkant van de Middenkous (locatie nr. 4 in Afb. C2). In tegenstelling tot de locatie aan de Westzeedijk ligt deze plek weer binnen de sluisdeuren. Misschien toch niet een overwegend nadeel?

Afbeelding C5 laat het verbindingsstuk van de Oostkousdijk zien tussen het vaste land en de Ruige Plaat. De foto is genomen zo ongeveer op de plek van de nieuwe vestiging op de Plaat. Rechts op de afbeelding, in de verte zijn de oude houtloodsen van Van de Wetering aan de Westzeedijk nog te zien.

Afb. C5 Ansichtkaart uit 1900. De Oostkousdijk, gezien vanaf de Ruige Plaat. Links van de dijk de Middenkous, rechts op de achtergrond de oude houtloodsen van Van de Wetering aan de Westzeedijk.

Het ging goed met de zaak en Willem Smits van de Wetering durfde te investeren. In 1894 heeft hij een grote schaaaf- en lijstenmachine aangeschaft (Afb. C6). Dat kostte hem f2500,-, inclusief de standaardset schaven en beitels. De machine, geïmporteerd door het nog steeds bestaande Rotterdamse bedrijf Wynmalen & Hausmann, moest door een stoommachine worden aangedreven.

Afb. C6 Schaaaf- en lijstenmachine van Houthandel W.S. van de Wetering & Co.

Het bedrijf aan de Oostkousdijk is in 1896 getroffen door een grote brand, die over kwam waaien van de bureen. De gevolgen waren desastreus (Afb. C7).

Afb. C7 De vestiging aan de Oostkousdijk, vlak na de brand op 18 maart 1896; op de voorgrond de Middenkous. Het stenen gebouw en de schoorsteen van de stoomzaagmachine staan nog wel overeind.

Ook deze vestigingsplaats aan de Oostkousdijk moest worden verlaten. Onteigeningsprocedures, opnieuw ruimtegebrek en mogelijk ook de brand vroegen om een krachtig besluit dienaangaande. Een nieuwe plek werd gevonden in de wijk Spangen, een gebied ten noorden van de oude stadskern van Delfshaven.

Spangen

Vanaf 1901 was de houthandel Van de Wetering in Spangen gevestigd, aan de Spangensekade. Daar waar de Schielands Hoge Zeedijk (Mathenesserdijk), komend vanuit westelijke richting (Schiedam) de Delfshavense Schie ontmoet en meebuigt langs de Schie, lag het terrein van Van de Wetering (locatie nr. 5 in Afb. C2). Vlakbij stond de Hoekmolen uit 1771 (zie Afb. C8). Deze locatie wordt nu in Rotterdam gemarkeerd door de Mathenesserbrug over de Schie.

Afb. C8 Gezicht op de houtzagerij van Van de Wetering (en de Hoekmolen) aan de Spangensekade aan de Delfshavense Schie, begin 1900.

Afbeelding C9 geeft een overzicht van het bedrijventerrein, inclusief de balkenhaven. De Hoekmolen staat niet op de foto. Die is in 1914 afgebroken.

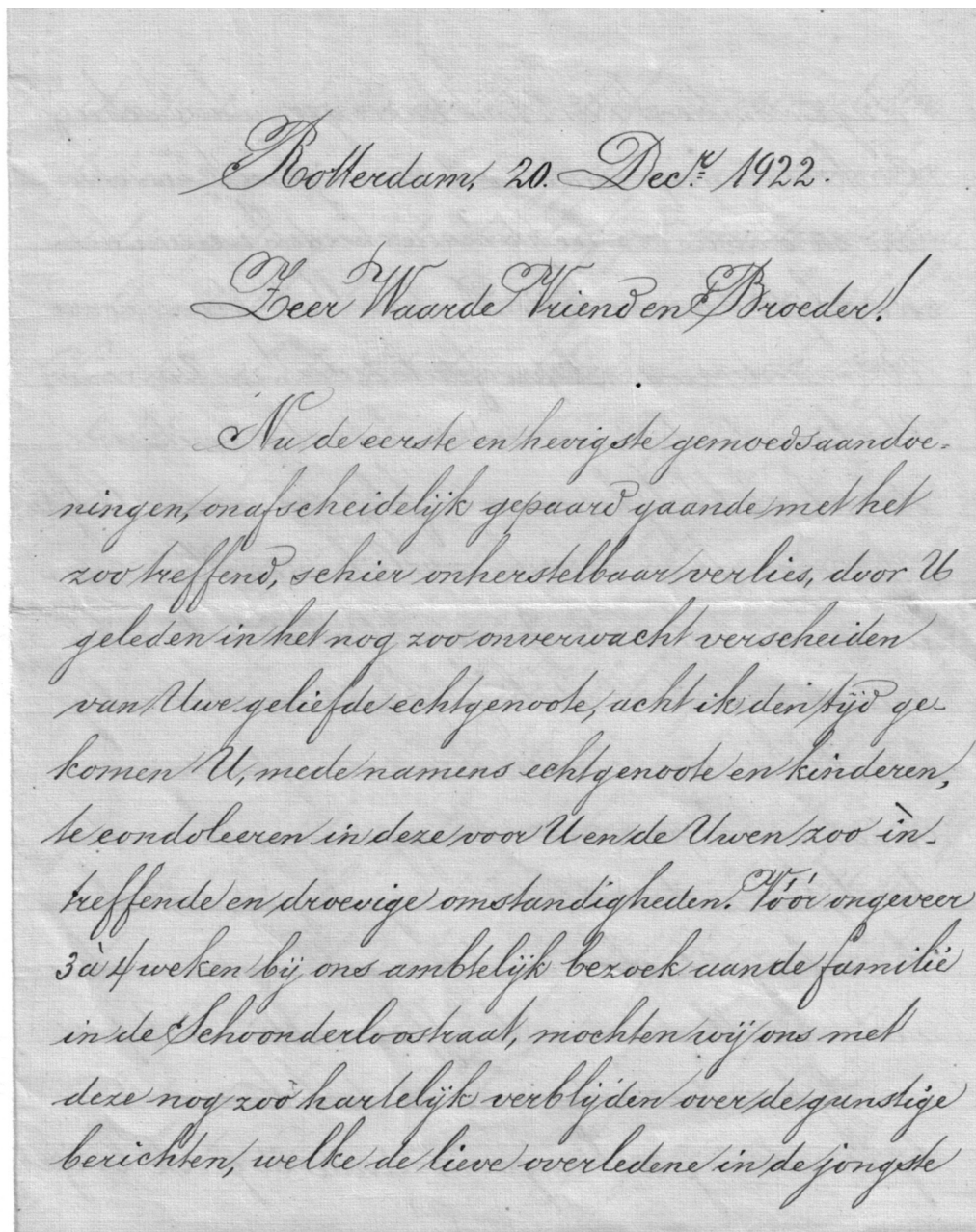
Afb. C9 Bedrijventerrein van Houthandel W.S. van de Wetering & Co, rond 1925.

Op Spangen heeft de Houthandel W.S. van de Wetering & Co een tiental jaren ongestoord en met goed resultaat kunnen werken. De locatie Mathenesserdijk 144 werd in 1926 onteigend, waardoor het kantoor naar nummer 231 is verhuisd, tegenover de werf op Spangen. Dat was tijdelijk omdat toen al duidelijk was dat ook het terrein op Spangen zou worden onteigend. Het bedrijf is in 1930 naar Schiedam verhuisd.

Mijn grootvader Jan de Groot heeft al de aandelen van de familievennootschap Houthandel W.S. van de Wetering & Co van zijn ouders geërfd. Hij en later ook zijn vrouw Ger zijn nog vele jaren gerespecteerde aandeelhouders geweest.

Bijlage D: condoleancebrief

De onderstaande afbeelding toont de eerste pagina van de condoleancebrief, die Jan de Groot kreeg naar aanleiding van het overlijden van zijn vrouw Jacoba. Op de volgende pagina staat de gehele (getranscribeerde) brief.

Rotterdam, 20 Decr 1922.

Zeer Waarde Vriend en Broeder!

Na de eerste en hevigste gemoedsaandoeningen, onafscheidelijk gepaard gaande met het zoo treffend, schier onherstelbaar verlies, door U geleden in het nog zoo onverwacht verscheiden van Uwe geliefde echtgenoot, acht ik den tijd gekomen U, mede namens echtgenoot en kinderen, te condoleren in deze voor U en de Uwen zo intreffende en droevige omstandigheden. Vóór ongeveer 3 à 4 weken bij ons ambtelijk bezoek aan de familie in de Schoonderloostraat, mochten wij ons met deze nog zoo hartelijk verblijden over de gunstige berichten, welke de lieve overledene in de jongste dagen omtrent den staat harer gezondheid schreef. En kort daarop reeds in de eeuwigheid! "Tusschen ons en den dood slechts ééne schrede"! wij zien het dagelijks bewaarheid. Doch, welk een troost voor U, waarde, zwaar beproefde broeder! in Uw vrouw, Uw lieve doode is nu reeds in zalige bezit van de onbevlekkelijke, onverderfelijke en onverwelkelijke erfenis voor haar door haar Heiland en Heer verworven en bewaard; zij smaakt nu in volmaaktheid ongestoord de lieflijkheen van het zalig hemelleven, waarvan ze hier somwijlen de voorsmaak mocht proeven. Neen, gij misgunt haar den heerlijken zielenrust en vrede geenszins, en toch, hoewel wij Uw leed en de zwaarte van uw verlies niet ten volle kunnen beseffen, -zulks moet persoonlijk ondervonden worden- toch kunnen wij bij benadering wel nagaan, ziende de groote ledige plaats, door haar, die u zoo lief was, opengelaten, hoe eenzaam en verlaten gij U soms wel moet gevoelen op Uw gevorderden leeftijd, dien der sterken, welke ook Uw betreurde echtgenoot reeds bereikt had. Hier kan slechts Eén troost bieden; menschen zijn slechts nietige vertroosters. 't Is Hij, Die beter troost dan een moeder zulks vermag. Die Trooster vergoede Uw verlies rijkelijk met Zijne zielzalige nabijheid, Goddelijke vertroosting en innige gemeenschap. Hij, Wiens doen enkel wijsheid, majesteit en aanbiddelijke heerlijkheid is, schenke U de genade om stil en gelaten te berusten in Zijn heilig welbehagen. En is het kruis, dat het Heere U te torsen geeft, zwaar bedenk dat Hij-Zelf het zwaarste kruis, en dat onschuldig! - gedragen heeft, en dat Hij den druk van dat kruis nog wil verlichten, het hart en den mond van Zijn gekenden wil vervullen met Zijn vreugd; ja; meer nog, dat gij, bijna bezwijkend onder den last Hem, den grooten Redder in elke nood, gereed en bereid vindt, Zijne sterke handen naar U uit te strekken, om U te drukken aan Zijn van eeuwigheid warm kloppende Middelaarhart, om daar uit te rusten, uit de weenen en te leren antwoorden op zijn vraag: "Wat wilt gij dat ik U doen zal? om daar Zijne hooge wegen goed te keuren en te aanbidden

Die gunst schenke U en Uwe familie de God aller vertroosting. Gaarne zou ik meer schrijven, doch de tijd ontbreekt. Ook hier zijn vele treffende sterfgevallen. Uwe familie zal ze wel hebben bericht. Met vriendelijke groeten en minzame heilbede u Gode en den Woorde Zijner genade met vertrouwen in alles bevelend,

Uw in Uwe droefheid innig deelnemende vz. en br.:
J. J. van der Wal.

Bronnen

Gemeentearchief Delfzijl, monsterrol 1868-75, mail en telefonisch contact over de bestemming van de Dirk Hendrik.

Gemeentearchief Hoogezand/Sappemeer, Hoogezand.

- Bevolkingsregister Gemeente Sappemeer, 1850, 1860 en 1870 (deel1)
- Inventaris Gemeentebestuur van Sappemeer 1811-1930 (Openbaar bestuur), Militaire zaken, inv.nr. 758 Registers van inschrijving, alfabetische lijst daarop en lotingregister van de jaarlijkse lichten, 1817-1928. Nationale militie, inschrijvingsregister, jaar van inschrijving 1867, jaar der ligting 1868.

Gemeentearchief Schiedam. <http://www.schiedam.nl/archieven-en-collecties/archievenoverzicht/archievenoverzicht.pdf>, hoofdstuk 2.1.3 Niet-

overheidsarchieven/economisch leven/handel, toegang 502 Inventaris van het archief van de Houthandel Van de Wetering 1864-1996, diverse inventarisnummers: 50, 66 t/m 81, 118, 119, 136 t/m 138, 150 t/m 170 en 207.

Gemeentearchief Veendam/Wildervank, Veendam. Inventaris Gemeentebestuur Wildervank 1806-1905 (Openbaar Bestuur), toegang 22, inv.nr. 323 Register van monsterring van zeelieden binnen de koopvaardij, 1859-1915, monsterrol 1867-22.

Genealogie website www.wiewaswie.nl.

Genealogie website www.allegroningers.nl.

Groot, Jan de (kapitein). Internet Piet's scheepsindex <http://www.scheepsindex.nl/ZkPers.php>, geraadpleegd juni 2011.

Groot, Jan de en Katy van den Burg. Het Familieverhaal. Heruitgave door Jan Pieter en Gert de Groot, 2012. Familiearchief.

Handboek voor den Zeemilicien, Koninklijke Nederlandsche Marine, 5^e druk, 1893, 's Gravenhage. Algemene Landsdrukkerij. Bibliotheek Nederlands Instituut voor Militaire Historie, Den Haag.

Houthandel W.S. van de Wetering & Co. te Schiedam, uitgegeven ter herinnering aan het 100-jarig bestaan van het bedrijf 1868-1968. Familiearchief.

Kadastrale kaart van 1832. www.hisgis.nl gewest Rotterdam, geraadpleegd februari 2015 en gewest Groningen, geraadpleegd januari 2018.

Kasboek van het schip de *Eendracht*, onder gezag van kapitein J. de Groot, aangaande de ontvangsten en uitgaven in betrekking met den heer J.M. van Dam te Rotterdam. Familiearchief.

Koninklijke Bibliotheek. Scheepsberichten en scheepstijdingen in kranten uit de 19^e eeuw. www.delpher.nl

Kroniek van Delfshaven. <http://jgsmits.home.xs4all.nl/delfshaven/index.html>.

Geraadpleegd februari 2015.

Nationaal Archief, Den Haag.

- Marine/Scheepsjournalen, toegang 2.12.03, Journalen van marineschepen en – instellingen, 1813-1985, Neptunus, inv.nr 3283 en 3284.
- Stamboeken Marine, 1813-1940, toegang 2.12.14, inv.nr. 536, B. Onderofficieren en manschappen, B6, Zeemiliciens.

Noordelijk Scheepvaartmuseum.

<http://www.noordelijkscheepvaartmuseum.nl/nl/collectie-en-onderzoek/onderzoek/monsterrollen>. Geraadpleegd februari 2015

Pluustergoud, nr 36, dec 2012. Halfjaarlijks tijdschrift van de historische vereniging Hoogezand-Sappemeer e.o. www.historische-vereniging-hs.nl, geraadpleegd januari 2018.

Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven, Groningen.

- Hervormde gemeente Sappemeer, 1770-1969. Toegang 968, inv.nr 38. Doopboek
- Kantongerecht te Hoogezand, 1838-1877. Toegang 152, inv.nr. 107 Akten 1868 (nr 8, 18 januari) Benoeming en beëdiging van voogden.

Smid, L. Oud Hoogezand en Sappemeer in woord en beeld. Uitgeverij De Librije, Hoogezand Sappemeer, 1975.

Stadsarchief Rotterdam, Rotterdam.

- Bevolkingsregister Rotterdam. Gezinskaart Jan de Groot (29-02-1848).
- Plaatselijke Besturen Delfshaven en Schoonderloo (Gemeente Rotterdam). Toegang 3.14 Archief van de waterschout te Delfshaven, inv.nrs. 1419 t/m 1421 monsterrollen.
- Huizen, families, personen. Toegang 02. Families. Toegang 18, inv.nr. 145 Archief van Johannes de Haaij (1782-1864) en Johannes Maarten van Dam (1829-1907).
- Hervormde Gemeente Delfshaven. Toegang 136, inv.nr. 95 Lidmatenregister 1870-1890.
- Adresboeken Rotterdam, 1808-1939. Toegang 3023.

Voerman, J.F. Verstedelijking en migratie in het Oost-Groningse Veengebied 1800-1940, Groninger Historische Reeks 21, Koninklijke Van Gorkum, 2001.